

Моделі виборчих СИСТЕМ

Лекції. Змістовий модуль 2

Принципи виборчого права

Принципи виборчого права – це ті умови його визнання та реалізації, дотримання яких на виборах робить їх справді народним волевиявленням

Основні принципи виборчого права:

Принцип загального
виборчого права

Принцип прямого або
непрямого виборчого права

Принцип рівного виборчого
права

Принцип плюрального вотуму

Принцип таємного
голосування

Принцип вільних виборів

Принцип альтернативності

Принцип загального виборчого права

Принцип загального виборчого права означає, що виборчі права (або хоча б активне виборче право) визнається за всіма дорослими й психічно здоровими людьми. Це максимум можливого і розумного, який практично ніде не досягається. Загальність означає відсутність дискримінації за будь-якими підставами (статтю, національністю тощо), тобто неможливість відсторонення від виборів яких-небудь громадян або груп населення.

Принцип прямого або непрямого виборчого права

Застосування принципів прямого або непрямого виборчого права або їх певне поєднання залежить від порядку формування виборного органу.

Пряме (безпосереднє) виборче право означає право виборця обирати й бути обраним безпосередньо у виборний орган або на виборну посаду. Цей принцип діє в переважній більшості випадків на виборах нижніх палат, іноді верхніх палат парламентів – у США, Італії, Польщі, президентів – у Мексиці, Австрії, Болгарії, практично повсюдно у виборах органів місцевого самоврядування.

Непряме (багатоступеневе) виборче право означає, що виборець обирає лише членів колегії, яка потім уже обирає виборний орган. Такою колегією може бути державний або самоврядний орган, нижчий стосовно обираючого. Непрямі вибори можуть мати два рівні й більше. Двоступеневими виборами обираються, наприклад, президент США, Рада штатів Індії, триступеневими – переважна частина Всекитайських зборів народних представників.

Принцип рівного виборчого права

Принцип рівного виборчого права передбачає рівну для кожного виборця можливість впливати на результати виборів. Він є наслідком і одним із найважливіших проявів конституційно гарантованої рівноправності громадян. Рівність виборчого права забезпечується насамперед наявністю в кожного виборця однакової кількості голосів. Залежно від виборчої системи в кожного виборця кількість голосів може бути більшою ніж один. Тому важливо, щоб у всіх виборців їх було порівну.

Крім того, необхідно, щоб усі голоси мали рівну вагу, тобто рівний вплив на результат виборів. Це досягається забезпеченням єдиної норми представництва: на кожного депутата має припадати однакове число жителів (іноді виборців).

Принцип плюрального вотуму

Принципу рівного виборчого права суперечить плюральний вотум (буквально – множинне голосування). Відповідно до цього принципу одні виборці можуть мати залежно від обставин більше голосів, ніж інші.

Принцип таємного голосування

Принцип таємного голосування полягає у виключенні зовнішнього спостереження й контролю за волевиявленням виборця. Сенс його – в гарантії повної свободи цього волевиявлення.

Принцип вільних виборів

Принцип вільних виборів означає, що виборець сам вирішує, чи брати йому участь у виборчому процесі, а якщо брати, то якою мірою. Звідси випливає, що, визначаючи результати виборів, не слід зважати на те, який відсоток виборців проголосував: якби хоч один проголосував, то вибори відбулися. Цей принцип характерний для багатьох країн з англосаксонською правовою системою.

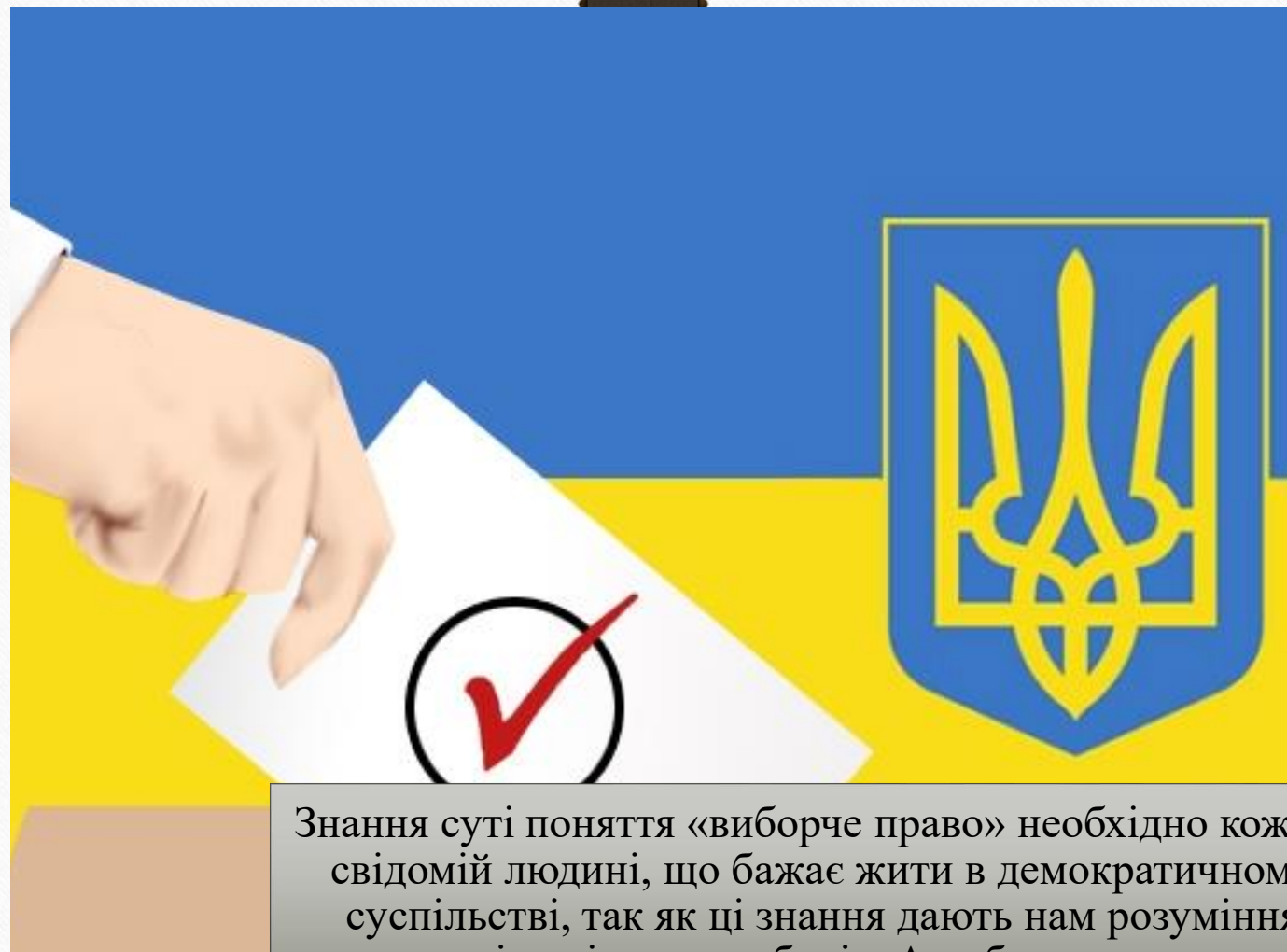
У певних країнах передбачено обов'язковий вотум, тобто юридичний обов'язок виборців взяти участь у голосуванні.

Участь у виборах розглядається як громадянський обов'язок кожного виборця. Але за неучасть у виборах не настає якої-небудь відповідальності. Проте далеко не у всіх зарубіжних країнах участь у виборах вважається тільки громадянським обов'язком (Австрія, Бельгія, Італія, Нідерланди та ін.). Там установлюється відповідальність за ухилення від участі у виборах.

Принцип альтернативності

Під принципом альтернативності розуміється висування як мінімум двох кандидатів на виборну посаду або участь у виборчому процесі як мінімум двох політичних партій. Зняття учасниками виборчого марафону своїх кандидатур, внаслідок якого залишається один кандидат або одна політична сила, в демократичній державі веде до неможливості проведення виборів.

Знання суті поняття «виборче право» необхідно кожній свідомій людині, що бажає жити в демократичному суспільстві, так як ці знання дають нам розуміння механізму і сенсу виборів. А вибори є одним з основоположних принципів демократичної держави.

Виборчий процес та його основні етапи

Термінологія

Виборча процедура – заходи держави з організації і проведення виборів.

Виборча компанія – дії безпосередньо учасників виборів.

Виборчий процес – діяльність яка здійснюється в певній чітко визначеній виборчим законодавством послідовності і складається з декількох стадій.

Суб'єкти виборчого процесу

Згідно із ст. 12 Закону України "Про вибори народних депутатів України" суб'єктами виборчого процесу є:

- ❖ виборець;
- ❖ ЦВК, а також інша виборча комісія, утворена відповідно до Закону;
- ❖ партія, що висунула кандидата у депутати;
- ❖ кандидат у депутати, зареєстрований у порядку, встановленому Законом;
- ❖ офіційний спостерігач від партії, яка висунула кандидатів у депутати у загальнодержавному окрузі, від кандидата у депутати в одномандатному окрузі, від громадської організації, який зареєстрований у порядку, встановленому Законом.

Етапи виборчого процесу:

1. Призначення дати виборів;
2. Утворення виборчих округів і дільниць;
3. Створення виборчих органів;
4. Реєстрація виборців і кандидатів;
5. Просування кандидатів;
6. Процедура голосування;
7. Підрахунок голосів;
8. Встановлення результатів;
9. Припинення діяльності територіальних виборчих комісій.

Призначення дати виборів

Згідно зі статтею 77 Конституції України, **Чергові вибори до Верховної Ради України** відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради України.

Позачергові вибори до Верховної Ради України призначаються Президентом України і проводяться в період шістдесяті днів з дня опублікування рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Згідно зі статтею 103 Конституції України, **вибори президента України** відбуваються в останню неділю березня п'ятого року повноважень президента.

У разі дострокового припинення повноважень Президента України вибори Президента України проводяться в період дев'яноста днів з дня припинення повноважень.

Утворення виборчих округів і дільниць

Виборчий округ – територія або інша виборча одиниця, в межах якої об'єднуються виборці для обрання депутатів та інших посадових осіб.

Види:

За формуванням	За кількістю місць, які мають буди заповнені в округи
територіальний	Одномандатний (уніномінальний)
національно-територіальний	Багатомандатний (поліномінальний)
виробничий	

Межі виборчих округів визначають переважно на основі діючих адміністративних одиниць, з таким розрахунком, щоб кожен округ мав приблизно однакову кількість виборців. Відхилення кількості виборців від середньої по Україні, не може перевищувати 12%. Округи мають бути компактними і не можуть бути анклавними.

Можливість маніпулювання межами округу (**виборча географія, джеррімендерінг**) може спричинити ефект надпрезентації чи недопрезентації відповідних соціальних груп.

Тому, при встановленні ЦВК меж виборчих округів слід брати до уваги:

- ❖ Традиційні зв'язки та спільні інтереси місцевих громад;
- ❖ Природні бар'єри та перешкоди;
- ❖ Зв'язок та транспорт;
- ❖ Межі районів.

Вибори до Верховної Ради України

багатомандатний, загальнодержавний виборчий округ, територія якого є вся Україна + формується 225 одномандатних виборчих округів

Вибори Президента України

єдиний загальнодержавний одномандатний виборчий округ

Виборча дільниця – територіальна одиниця, що об'єднує виборців єдиним місцем голосування.

Види:

звичайні	спеціальні	закордонні
утворюються на постійній основі для організації та проведення голосування виборців за місцем їх проживання	утворюються на постійній основі для організації голосування виборців, які проживають або на день проведення голосування з відповідних виборів перебувають на території іноземної держави	утворюються на постійній основі у стаціонарних лікувальних закладах, на полярних станціях України, в установах виконання покарань.

Первинне утворення виборчих дільниць на постійній основі здійснюється Центральною виборчою комісією відповідно до Закону України "Про вибори народних депутатів України" не пізніше як за 190 днів до дня голосування з чергових виборів до Верховної Ради України.

Створення виборчих органів

Центральні виборчі органи (ЦВК)	Територіальні (окружні дільничні)
Постійні (строк повноважень 4 роки)	Тимчасові (в період проведення виборів)
Члени призначаються Верховною Радою України не пізніше як за 120 діб до виборів.	Члени призначаються ЦВК за поданнями політичних партій не пізніше як за 80 діб до виборів.
<p>Умови членства:</p> <ul style="list-style-type: none">- українське громадянство- від 25 років- має право голосу- проживає в Україні не менше 5 останніх років- володіє державною мовою- не є народним депутатом/ кандидатом- не є членом політичної партії- не менше третини членів повинно мати юридичну освіту	<p>Умови членства:</p> <ul style="list-style-type: none">- українське громадянство- від 18 років- має право голосу- проживає у межах території, де розташований даний виборчий округ- володіє державною мовою- не є кандидатом у депутати- не є уповноваженою особою політичної партії, посадовою особою органів державної влади та місцевого самоврядування- не має непогашеної судимості

Реєстрація виборців і кандидатів

Вимоги до реєстрації

Збір підписів

Внесення грошової
застави

Реєстрація виборців

Обов'язкова (держава сама
складає список виборців)

добровільна

Строки висування, реєстрації кандидатів

початок

кінець

За 90 днів до виборів

За 79 днів до виборів

Способи висування кандидатів

самовисування

Висування групами виборців

Висування політичними партіями

Висування кандидатів у Президенти
України, у депутати сільських і
селищних рад

Трудові колективи

Висування у народні депутати
України, у Президенти, у депутати
сільських і селищних рад, міських і
селищних голів

Вимоги до кандидата у народні депутати України

- Громадянин України
- від 21 року
- має право голосу
- постійно проживає на території України протягом не менше п'яти останніх років
- не можуть балотуватись діючі військовослужбовці, судді і прокурори
- не можуть балотуватись громадяни, які мають судимість за вчинення умисного злочину, що не погашена і не знята в установленому законом порядку

Вимоги до кандидата у президенти

- Громадянин України
- від 35 років
- має право голосу
- володіє державною мовою
- проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років.
- не можуть балотуватись діючі військовослужбовці, судді і прокурори
- не можуть балотуватись громадяни, які мають судимість за вчинення умисного злочину, що не погашена і не знята в установленому законом порядку

Передвиборча агітація – діяльність, що здійснюється в період виборчої кампанії і має ціль сформуванню громадянську думку і поведінку виборців в інтересах кандидатів і партій.

В Україні передвиборча агітація

Розпочинається за 50 днів до дня виборів. ЦВК повідомляє в ЗМІ про початок передвиборної агітації за 53 дні до дня виборів

Закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем виборів.

Засоби просування кандидатів

Реклама в ЗМІ

Агітаційна компанія від дверей до дверей

Зустрічі кандидата з виборцями

Листівково-плакатна агітація

Акції

Фінансування

З державного бюджету

За кошти власних виборчих фондів (не більше 90 тис. мінімальних зар. плат/ на місцевих виборах – не більше 4 тис. зар. плат.)
Забороняються внески іноземцям, особам без громадянства і анонімним особам.

Процедура ГОЛОСУВАННЯ

Сучасні способи голосування

Підняття рук

За допомогою паперових бюлетенів

При застосуванні електронних машин

Через Інтернет

Вибори проводяться в спеціально обладнаному приміщенні, особисто виборцями, з 8 до 20 години, виборцю видається бюлетень для голосування встановленого зразка.

Виборчі бюлетені видаються дільничною комісією на підставі списку виборців виборчої дільниці по пред'явленні виборцем паспорта або іншого документа, який посвідчує його особу.

При видачі виборчого бюлетеня він проштамповується або візується тим членом дільничної виборчої комісії, який видає бюлетень. Про одержання виборчого бюлетеня виборець розписується у списку виборців.

Підрахунок голосів

Підрахунок голосів розпочинається одразу після закриття дільниць і без перерви до кінця підрахунку. Під час підрахунку ніхто не має права робити позначки на бюлетенях.

Алгоритм підрахунку голосів

- Встановлення загальної кількості виборців по дільниці
- Встановлення кількості виборців, які отримали виборчий бюлетені
- Пакування, опечатування талонів і невикористаних бюлетенів
- Перевірка цілісності печаток на виборчих урнах
- Відкриття скриньок
- Сортування бюлетенів
- Визначення кількості бюлетенів
- Занесення до протоколу кількість недійсних бюлетенів
- Пакування недійсних бюлетенів
- Окремий підрахунок голосів за кожного кандидата
- Пакування окремих бюлетенів за кожного кандидата

Встановлення результатів і офіційне оприлюднення

ЦВК на своєму засіданні розглядає та приймає окремо протоколи окружних виборчих комісій про підсумки голосування .

У разі виявлення у протоколі виправлень, помилок та неточностей, які не потребують змін до встановлених підсумків голосування виборців, ЦВК приймає відповідні протоколи із зазначенням про виявлені виправлення, помилки та неточності у протоколі засідання.

Найпростіша схема підрахунку голосів діє за мажоритарної виборчої системи, оскільки перемагає той кандидат, який набрав найбільшу кількість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

Пропорційна виборча система за порядком підрахунку голосів є значно складнішою, ніж мажоритарна. Зміст її полягає в тому, що кількість мандатів, які одержить певна політична партія, пропорційно залежить від кількості голосів виборців, поданих за кандидатів.

В Україні для встановлення результатів виборів застосовується метод Т.Хейра і найбільшого залишку.

Центральна виборча комісія не пізніше як на п'ятий день з дня встановлення результатів виборів офіційно оприлюднює результати виборів депутатів у газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр". Список обраних депутатів публікується із зазначенням в алфавітному порядку їх прізвища, власного імені (усіх власних імен), по батькові (за наявності), року народження, освіти, посади (заняття), місця роботи, місця проживання, партійності, суб'єкта висування, виборчого округу (загальнодержавний чи номер одномандатного), у якому обраний депутат.

Територіальні виборчі комісії припиняють свою діяльність через 15 днів після офіційного оприлюднення результатів виборів. Апеляційними заявами займається ЦВК.